

10, 13, tradiční čardáše č. 15 a 16, těžko identifikovatelná 17, která je spíš osobní improvizací, než interpretací již existující písně, 18, 23–26 a dvě poslední – *Čhajori romaňi* a *Soven čhave soven* – jejichž přednes působí jako naučený z filmu nebo odjinud, což ostatně není nepředstavitelné). Jiné písně jsou naopak tak výrazně nestarodávné, že si jen těžko vysvětlují jejich zařazení.

Závěr je tedy dílem kuriózní, dílem banální: nedozvídáme se (přinejmenším prvoplánově) odpověď na to, co chtěli výzkumníci vědět, totiž jaké maximální množství *phurikane gila* lze ještě v terénu vystopovat a zachytit (na to by bylo potřeba víc než krátkodobé „spanilé jízdy“). Zato získáváme docela pěkný přehled o tom, co vlastně Romové na východním Slovensku zpívají. A navíc nám do knihovny přibyla hezká publikace.

A docela marginální závěrečná poznámka: skutečnost, že předmluva v obou svazcích je vedle slovenštiny ještě v romštině (a není v angličtině, do níž jsou naopak přeložené texty písní), přičemž rozhovory v terénu se vedly – jak vyplývá z deníkových zápisků – slovensky, nikoli romsky, je pro mne nesrozumitelným rébusem. Kolik Romů, kteří neumějí slovensky, si bude číst víceméně vědeckou předmluvu? A k čemu jsou anglické překlady písní, když se potenciální zahraniční zájemce nedozví nic o okolnostech, metodě, předmětu atp.? Pokud má publikace vést ty, kdo se nadchnou při poslechu písní, ke spontánnímu studiu romštiny srovnáváním slovenského a romského textu, jde o metodu opravdu nekonvenční. Těším se na její výsledky!

Zuzana Jurková

Karel Sklenář: ARCHEOLOGIE A POHANSKÝ VĚK, Příběhy z dětských let české archeologické vědy, Academia, Praha 2000

Období vzniku moderní novověké archeologie lze klást na přelom 18. a 19. století. Více než 200 let trvání tohoto oboru můžeme charakterizovat různými způsoby. Například tisíce archeologických nalezišť, tunami nálezů v depozitářích mnoha muzeí, množstvím monografií, učebnic, časopiseckých studií či muzejních výstav. To je však jen jedna, zjevná tvář archeologického výzkumu. Existuje však i jiná, skrytější podoba archeologie. Tvoří ji životní osudy jednotlivých badatelů či příběhy konkrétních nalezišť a nálezů. O této intimnější stránce archeologie se zpravidla dozvídáme jen ojedinělé útržky publikované v rubrice Personalia ve zdravotních k významným životním jubileím či v bilančních nekrologích. Jediným badatelem, který se u nás soustavně dlouhou řadu let zabývá historií je Karel Sklenář (1938). Původem archeolog, dlouholetý zaměstnanec Národního muzea, dnes spisovatel na volné noze.

Sklenář se původně specializoval na období paleolitu a mezolitu (k jeho nejvýznamnější práci z tohoto oboru patří útlá, dosud nepřekonaná monografie *Nejstarší lidská obydlí v Československu, Praha Národní muzeum 1977*). Mnohem více lidí však zná Karla Sklenáře jako neuvěřitelně plodného autora populárně naučné literatury. K nejstarším autorovým počínům tohoto druhu patřila dnes již doslova legendární kniha *Učenci a pohané* (Praha, Mladá fronta 1974). Formou velmi čtivě

napsaných příběhů popsal Sklenář v této knize vznik a vývoj české archeologie od 2. poloviny osmnáctého do počátku 20. století. Po necelých třiceti letech připravil autor její druhé rozšířené vydání. Je třeba zdůraznit, že se nejedená o pouhý přetisk s drobnými úpravami. Naopak – původní text je rozšířen zhruba na dvojnásobek, podstatně se zvětšil rozsah obrazové přílohy a kapitoly otištěné již v prvním vydání jsou na mnoha místech doplněny a upraveny. Druhé vydání si proto zcela po právu zasloužilo i nový název.

Kromě původních životních příběhů J. Dobrovského, V. Krolmuse, J. E. Vocele, J. L. Píče a řady dalších badatelů, obsahuje kniha *Archeologie a pohanský věk* medailony dosud nepublikované (F. B. Petera Rohoznický, hrabě Eugen Černín z Chudenic) a „příběhy“ několika významných nalezišť a nálezů (Plešivec u Hořovic – hradiště z mladší doby bronzové, starolaténská bronzová falera z Hořoviček a unikátní spona ze Želenic, rovněž ze starší doby laténské). Kapitola věnovaná osobnosti a dílu A. Friče zaměřuje pozornost na počátky studia paleolitu, archeologické disciplíny, která je v Čechách (na rozdíl například od sousední Moravy) dosud na okraji odborného zájmu. Z rozšířených kapitol je možné připomenout alespoň stať Alšova Morana a roztocký lékař, v níž Sklenář přinesl nejenom řadu nových údajů o archeologovi Č. Ryznerovi, ale především se obšírně zabýval reflexí výsledků archeologického výzkumu v díle M. Alše.

Právě kapitola o Ryznerovi a Alšovi velmi názorně předvádí největší hodnotu Sklenářovy knihy. Odbornou archeologickou veřejností i laiky je Karel Sklenář všeobecně považován za historika a popu-

larizátora archeologie. V Učencích a pohanech i v Archeologii a pohanském věku se však představuje také, či spíše především jako historik mladšího novověku. Životní osudy jednotlivých badatelů a „příběhy“ slavných nalezišť a nálezů specifickým způsobem ilustrují společenské a kulturní poměry v Čechách od 2. poloviny osmnáctého do počátku 20. století (přesněji řečeno do skutečného, nikoliv kalendářního konce 19. století, které definitivně ukončila až 1. světová válka). Sklenář osobitým způsobem glosuje českou variantu evropského procesu formování moderních evropských národů.

Obě zmiňované Sklenářovy knihy nejsou jen zajímavé a atraktivní. Jsou především velmi poučené a cenné pro hodnocení současného stavu archeologického výzkumu. Dnešní profesionální archeologie představuje relativně uzavřený svět úzce vyhraněných specialistů, který s okolní společností spojuje ponejvíce ekonomické vztahy. Poslední „hvězdné“ období české archeologie skončila s legendárními šedesátými léty 20. století. Od té doby postrádá u nás tato disciplína jak charismatické osobnosti, tak dostatečnou finanční podporu. V rámci celosvětového vývoje hraje dnes česká archeologie stěžejní úlohu. Pokud se situace nízké společenské prestiže hledá stále více našich archeologů cestu v komercializaci oboru. Je proto velmi důležité, abychom si připomněli dobu, kdy naše země byla skutečnou archeologickou velmocí, kdy v Čechách působilo paralelně množství nepřehlédnutelných archeologických osobností a archeologických škol a kdy umělci Alšova, Myslbekova, či Jiráskova významu čerpali inspiraci z nejnovějších archeologických nálezů.

Potřebný časový odstup umožňuje Sklenářovi ukázat širší společenské souvislosti badatelské práce. Mimořádný rozvoj archeologie v devatenáctém a na počátku 20. století pramenil z těsné návaznosti na aktuální společenské procesy. Archeologie byla jedním ze základních zdrojů tvorby českého národního mýtu. Jakkoliv se nám dnes mohou zdát nacionalistická hnutí novověku diskutabilní, je nepochybné, že právě v nich našla archeologie své „velké téma“, respektive, že toto velké téma ji v podstatě zrodilo. Právě absence velkého tématu a ojedinelé komické pokusy svěřt se na vlně evropanství činí dnes z archeologie obor na nejnižších příčkách společenské prestiže, jehož základním úkolem je prosté přežití. Karel Sklenář dal své knize podtitul Příběhy z dětských let české archeologické vědy. Je dobré přečíst tuto knihu a vzít si z ní poučení. Abychom si nemuseli brzy notovat: nikdy se nevrátí pohádka mládí...

Pro lepší srovnání uvádím na závěr základní údaj o obou monografiích. Vydání (Učenci a pohané, 1974): 339 stran formátu zhruba A5, 25 kapitol. Vydání (Archeologie a pohanský věk, 2000): 323 stran formátu zhruba A4, 31 kapitol. Nové kapitoly: Prolhaný kronikář (Václav Hájek z Libočan), Ze vzpomínek želenické spony, Z malíře archeologem a nazpátek (Josef Vojtěch Hellich), Z deníků posledního romantika, Jak páter Petera chodil na Břasy (František Bohuslav Petera Rohoznický), Nález v Hořovicích u Peteršburgu (hrabě Eugen Ervín Karel hrabě Černín z Chudenic), Tajnosti brdského Olympu, Zahradník z Kozla (F. X. Franc)

Václav Matoušek

Timothy Taylor: THE BURIED SOUL. HOW HUMANS INVENTED DEATH, London and New York, Fourth Estate 2003

Britský archeolog a antropolog T. Taylor se ve své nové knize opět (podobně jako v předchozí úspěšné publikaci *The Prehistory of Sex*) pokusil propojit poznatky obou úzce souvisejících vědních disciplín, výsledkem čehož je představení rozsáhlých interpretací archeologického materiálu. Výčet a popis archeologických nalezišť se v knize velmi spontánně prolíná s příklady určitých vzorců chování pozorovaných etnografy či antropology při pohřebních i dalších rituálech mezi rozličnými etniky po celém světě a také s autorovými vlastními zážitky souvisejícími se smrtí či pohřebními rituály. K interpretacím archeologického materiálu autor rovněž hojně využívá písemných historických pramenů, které blíže a přesněji osvětlují dějiny lidstva a jsou zároveň potvrzovány archeologickými nálezy, které by jinak byly jen těžce interpretovatelné. Hojně vysvětlování archeologických dat za použití analogických přístupů ke smrti ze současnosti činí knihu velmi čtivou a aktuální, nicméně čtenář by si měl být vědom toho, že uvedená vysvětlení nemusí být vždy ta správná a jediná možná, což však autor naneštěstí neříká a nezdůrazňuje. Na druhou stranu je ovšem pravda, že Taylor mnohdy pouze klade vedle sebe paralelní příběhy, aniž by sám vždy zdůrazňoval, že podobným způsobem lze vysvětlit i nalezené archeologické pozůstatky. Interpretace popsaných archeologických nálezů a její vztažení k popsaným prožitkům ze současnosti je